Srebrenitsa Soykırımı Unutulmayacak

"Savaşta büyük zulme uğradınız. Zalimleri affedip affetmemekte serbestsiniz. Ne yaparsanız yapın, ama soykırımı unutmayın. Çünkü unutulan soykırım tekrarlanır."

Aliya İzzetbegoviç

İnsanlık tarihinin en büyük katliamlarından biri olan Srebrenitsa Soykırımı'nın unutulmamasını bu sözleri ile istemişti rahmetli Aliya İzzetbegoviç. Dört yıl süren savaşın en kanlı sahnelerinden biri 11 Temmuz 1995'te Bosna-Hersek'in doğusunda yer alan ve nüfusunun çoğunluğu Boşnaklardan oluşan Srebrenitsa'da yaşandı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da vuku bulan en büyük soykırıma tanıklık eden Srebrenitsa'da, Birleşmiş Milletler (BM) Barış Gücü korumasındaki 8.372 Bosnalı Müslüman, dinî ve millî kimliklerinden dolayı Sırplar tarafından katledildi. Ayrıca savaş boyunca yüzlerce kadın ve küçük kız çocuğuna da tecavüz edildi. Bölgedeki köylerden "güvenli bölge" olarak ilan edildiği için Srebrenitsa'ya sığınan on binlerce insan da şehirden zorla çıkarıldı.

Avrupa'nın göbeğinde, BM Barış Gücü'nde görevli Hollandalı askerlerin "koruması" altındaki sivillere yönelik gerçekleştirilen bu soykırımın sorumluları ise halen hak ettikleri cezayı almış değil. Soykırımı gerçekleştirenler kadar suçlu olan Hollandalı askerler hakkında son alınan mahkeme kararı olumlu bir gelişme olmakla birlikte yetersiz. Çünkü söz konusu karar ile Hollandalı BM Barış Gücü askerlerinin 8.372 kişinin hayatını kaybettiği katliamda, sadece 300 kişinin ölümünden sorumlu olduğuna hükmedildi.

Diğer taraftan soykırımın baş sorumlusu olan "Bosna Kasabı" lakaplı Sırp Komutan Ratko Mladiç için de Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY) tarafından karar verildi. ICTY 22 Kasım 2017 tarihinde açıkladığı kararda, Srebrenitsa'da yaşanan olayların soykırım olduğuna, Mladiç'in de bu soykırım dâhil 1992-1995 yılları arasında başkent Saraybosna'da sivillere yönelik gerçekleştirilen saldırılardan sorumlu olduğuna hükmetti ve Mladiç'i suçlu bularak ömür boyu hapse mahkûm etti. Ancak geç de olsa verilen bu kararlar ne yaşanan soykırımın acılarını dindirmeye ne de adalete olan inancın artmasına neden olmaya yetecek nitelikte.

Ölüm Çığlıklarının Olduğu Bir Barış Yürüyüşü

Marş Mira (Barış Yürüyüşü); Srebrenitsa'daki katliamdan kaçmak isteyen masum Boşnakların, güvenli bölge olan Tuzla'ya ulaşmak üzere kullandıkları orman yolunun tersi yönde yürünmesidir. Yürüyüşün amacı katliamdan kaçan masum halkın çektiği acıları bir nebze bile olsa hissettirmek ve Avrupa'nın ortasında gerçekleştirilen bu soykırımın unutulmamasını sağlamaktır.

Bu yıl 14'üncüsü düzenlenen Barış Yürüyüşü kapsamında katılımcılar 11 Temmuz'da Srebrenitsa'ya ulaşmak için günde ortalama 35 km yol kat etti. 8 Temmuz'da Nezuk kasabasından yola çıkan katılımcılar, geceyi önceden belirlenmiş kamp alanlarında geçirdi. Bu kamp alanlarında, yaşanan soykırım hakkında bilgi verildi ve halk arasında "ölüm yolu" olarak bilinen bu güzergâhtan 1995 yılında geçmeyi başaran gaziler yaşadıklarını anlattı. Bosna-Hersek dışından da çok sayıda kişinin katıldığı Barış Yürüyüşü güzergâhına bu yıl mayınlardan yeni temizlenen 13 kilometrelik orman yolu da eklendi.

Nezuk ve Srebrenitsa arasında yapılan bu yürüyüş kadar anlamlı olmasa da dünyanın birçok şehrinde 11 Temmuz tarihinde Srebrenitsa Soykırımı'nın unutulmaması adına yürüyüşler düzenleniyor. Bu çerçevede Türkiye'nin farklı şehirlerinde de benzer yürüyüşler gerçekleştiriliyor.

Moto-Maraton Srebrenitsa

Srebrenitsa Soykırımı'nın unutulmaması adına son yedi yıldır düzenlenen bir diğer etkinlik de *Moto-Maraton Srebrenitsa.* Birçok farklı ülkeden motorcunun katıldığı bu maraton 9 Temmuz'da Bosna-Hersek'in batısında yer alan Bihaç şehrinden başlıyor.

Geçen yıl İHH'nın *Moto-Bosna* ismiyle organize ettiği ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden İstanbul'a gelen 23 motorcunun katıldığı etkinlikte dört günde 1.500 km yol kat eden motorcular, Bosna-Hersek'te Moto-Maraton Srebrenitsa'ya dâhil oldular. Bu yıl da Türkiye'den sekiz bağımsız motorcu buradaki etkinliğe katılmak üzere Srebrenitsa'ya gitti.

Kimlik Tespitleri Tamamlanan Kurbanların Uğurlanması

Srebrenitsa'da yaşanan soykırımda katledilen 8.372 masum sivilin toplu mezarlara gömüldüğü biliniyor. Savaşın sona ermesinden sonra Bosna Devleti bu mezarların ortaya çıkarılması için çalışmalar başlattı.

Yapılan bu çalışmalara, sadece mezarlıklar üzerinde açan ve adına "ölüm çiçekleri" denilen bitkilerle beslenen mavi kelebekler yol gösteriyor. Bugüne kadar bu kelebeklerin yoğun bir şekilde görüldüğü yerlerin kazılması sonucu yüzlerce toplu mezara ulaşıldı.

Ulaşılan toplu mezarlardan çıkarılan ve Srebrenitsa yakınlarındaki Potoçari Anıt Mezarlığı'na gömülen kurbanların sayısı bu yıl defnedilenlerle birlikte 6.610. Bu sayı ülke genelinde halen ulaşılamamış toplu mezarların mevcudiyetini ortaya koyuyor.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da kimliği tespit edilen kurbanların cenazelerini taşıyan konvoy, geçtiği tüm güzergâhlarda halk tarafından dualar ve gözyaşları ile karşılandı. 9 Temmuz'da Bosna-Hersek'in Visoko kasabasından 35 cenaze ile hareket eden konvoy, akabinde Saraybosna'dan geçerek Potoçari'ye ulaştı. 11 Temmuz'daki anma töreninde kurbanlar Potoçari Anıt Mezarlığı'ndaki kaderdaşlarının yanına gömülecek.

Günümüzde Srebrenitsa

Soykırım öncesinde nüfusu 36.600 civarında olan Srebrenitsa'da, nüfusun %75'ini Boşnaklar oluşturuyordu. Uzun yıllar sonra 2013'te yapılabilen nüfus sayımında ise, şehir nüfusunun 13.400'e ve Boşnakların nüfus içerisindeki oranının %54'e gerilemiş olduğu ortaya çıktı. Her ne kadar şehir nüfusu resmî rakamlara göre 13.000 seviyesinde gösterilse de gerçek rakamın bunun altında olduğu herkes tarafından biliniyor. Çünkü savaş sonrasında yapılan ve bir barış antlaşmasından ziyade bir ateşkes antlaşması olan Dayton Antlaşması ile ülkede bir düzen kurulmasından öte adeta çözümsüzlük kurumsallaştırılmış oldu.

Söz konusu antlaşmanın Bosna-Hersek'te yarattığı belirsiz ortam gençlerin yoğun bir şekilde ülke dışına göç etmesine neden oluyor. Bu göç hareketi sadece Srebrenitsa özelinde olmayıp tüm diğer şehirler için de söz konusu. Ülkenin en büyük sorunlarından biri olan gençlerin yurt dışına göç etmesinin önüne geçilemiyor. Resmî olmayan bazı verilere göre her 10 üniversiteli gençten 7'si başka bir ülkeye göç ediyor.

Gençlerin Bosna-Hersek'ten göç etmelerinin nedeni olan "belirsiz ortam"dan kasıt, ülkede Dayton Antlaşması ile formüle edilen üç başlı siyasi sistemin yeni yatırımlar için en önemli konulardan biri olan istikrarlı bir gelecek noktasında güvence vermemesi. Ülkede yatırımların düşük olmasından dolayı yeni istihdam alanları yaratılamıyor. Özellikle de genç nüfusun iş bulması her geçen gün daha da zorlaşıyor. Yeni istihdam alanlarının oluşturulamaması yanı sıra ülkenin bir diğer sorunu da kronikleşmiş yolsuzluk. Uzun yıllar boyunca ülke yönetiminde olan bazı partilerin kurduğu yolsuzluk ağları, siyaseti ve ekonomiyi derinden etkiliyor. Söz konusu partilerin her düzeyde kadrolaştıkları ve kamuya ait şirketlerin çoğunu büyük ölçüde kontrol altında tuttukları herkes tarafından bilinen bir gerçek. Yolsuzluğun üstesinden gelinememesinin en önemli sebeplerinden biri ise ülkede etkin bir adalet sisteminin olmaması ve faaliyet gösteren diğer partilerin halktan yeterince destek alamamaları.[*]

Bugün 1995 yılında gerçekleştirilen Srebrenitsa Soykırımı'nı anarken, imzalanmış olan Dayton Antlaşması'nın etkilerinin de soykırım kadar güçlü olduğunu göz ardı etmemek gerekiyor. Her ne kadar bu sorunların Avrupa Birliği tarafından gelecek yaptırımlarla çözüleceğine inanılsa da aslında en önemli faktör, bölge halkının ortak gelecek kurma yönünde bilinç sahibi olması.

[*]Mehmet Uğur Ekinci, *Bosna-Hersek Siyasetini Anlama Kılavuzu*, SETA Yayınları 45, (2014), s. 41.